

Andrzej Hałasiewicz

Nie ma już wsi, którą można odnawiać

Streszczenie: Odnowa wsi odegrała w Polsce bardzo ważną rolę, ożywiając wieś w wielu wymiarach: społecznym, kulturowym i gospodarczym. Wydaje się, że potencjał tej koncepcji się wyczerpuje i to nie tylko dlatego, że zużywa się idea „odnowy wsi”, ale raczej dzieje się tak z powodu zaniku samej wiejskości w tradycyjnej formule. Tworzy się nowa wiejskość, a *smart villages* może odegrać pozytywną rolę w tym procesie pełniejszego uwalniania potencjału obszarów wiejskich. Nowe technologie komunikacyjne, internet, cyfryzacja to szansa na renesans wiejskości w nowatorskiej formie.

Słowa kluczowe: odnowa wsi, skrót do przyszłości, *smart villages*.

1. Wprowadzenie. Wyczerpywanie się potencjału odnowy wsi

W roku 2022 obchodziliśmy 25-lecie odnowy wsi w Polsce. Województwo opolskie uczciło jubileusz konferencją zorganizowaną w Gogolinie w czerwcu oraz uroczystością rocznicową w listopadzie 2022 r. Była to okazja do refleksji nad wkładem tej koncepcji w rozwój wsi w Polsce i we wspomnianym województwie¹. Nie budzi wątpliwości teza, że koncepcja odnowy wsi przyczyniła się – i to w znacznym stopniu – do poprawy estetyki wsi. Znacznie trudniejsza jest odpowiedź na pytanie o jej wkład w rozwój gospodarczy wsi i poprawę warunków i jakości życia mieszkańców.

Mimo podejmowanych wysiłków utrzymania żywotności polskich wsi niekorzystne trendy negatywnie wpływają na warunki i jakość życia wielu jej mieszkańców. Zmiany form i źródeł zarobkowania, niska dzietność, starzenie się społeczeństwa i podobne zjawiska prowadzą do swoistego błędnego koła rozwoju obszarów dotkniętych przyspieszoną depopulacją. Ubywa mieszkańców, spada

---

Dr Andrzej Hałasiewicz, RURBAN Wieś-Miasto-Region, ul. Świerkowa 2, 05-504 Prace Duże, e-mail: andrzej@halasiewicz.pl, ORCID: 0000-0003-2747-1876.

¹ <https://odnowawsi.opolskie.pl/odnowa-wsi-ma-25-lat/> (dostęp: 4.05.2023).

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

zapotrzebowanie na usługi, które są coraz trudniej dostępne, więc kolejni mieszkańcy opuszczają takie miejsca itd. Czy możliwe jest przerwanie tej nakręcającej się spirali?

Pozornie korzystny wskaźnik przyrostu liczby mieszkańców wsi może prowadzić do uproszczonego wniosku, że jest dobrze, ponieważ w ostatnich latach przybywa ludzi mieszkających na wsi. Kiedy jednak przyjrzymy się bliżej i uwzględnimy rozkład przestrzenny migracji, to owo pierwsze pozytywne wrażenie się zmieni i dostrzeżemy negatywne strony tego pozornie korzystnego zjawiska. Faktycznie przybywa mieszkańców wsi, ale w okolicach miast, co jest efektem słabo kontrolowanej urbanizacji bliższych i dalszych terenów podmiejskich. W wielu miejscach ten często chaotyczny proces powoduje napięcia społeczne i wywołuje konflikty oraz przyczynia się do zawłaszczania i dewastacji krajobrazu.

W niniejszym artykule zwrócono uwagę na wyczerpywanie się formuły odnowy wsi i to z kilku powodów. Przede wszystkim zmiany zaszły tak daleko, że czynniki konstytuujące wieś jako wspólnotę się wyczerpują. Wraz z dezagrariacją następuje rozerwanie więzi wspólnoty doświadczenia, a wraz z napływem nowych i różnorodnością dróg życiowych jej mieszkańców nie ma już wspólnoty dziedzictwa kulturowego. Pozostaje wspólnota miejsca zamieszkania, ale i te więzi w wielu przypadkach pozostają bardzo słabe. W wielu wsiach nowi mieszkańcy traktują swój wiejski dom jako enklawę, duża liczba nowych osiedli to „noclegownie”, ich mieszkańcy zaś funkcjonują w pozawioskowych kręgach społecznych. Współczesna wieś już nie determinuje charakteru i intensywności więzi społecznych poprzez miejsce zamieszkania. To nie tylko wyczerpanie się odnowy wsi jako takiej, to wyczerpywanie się tradycyjnej formuły wsi. Nie ma już wsi, którą można odnawiać. Nie oznacza to zaniku wsi, ale zmiany są tak daleko idące, że tworzy się coś nowego.

Na kongresie „Nowa Wieś”, który odbył się we wrześniu 2000 r. w Konstancji, delegaci z 11 krajów europejskich po dyskusji o wsi w XXI w. przyjęli deklarację zatytułowaną „Nowa wieś powstaje w głowie”, dając tym do zrozumienia, że nową wieś trzeba wymyślić (Idziak, Wilczyński 2013, s. 6; Idziak 2008). Wiele wskazuje na to, że przy wyczerpywaniu się dotychczasowej istoty i formuły wiejskości koncepcje *smart villages* zwiększają szanse i możliwości wymyślenia wsi na nowo. Mimo ćwierćwiecza wspierania wsi przez programy jej odnowy, mimo wielu programów pomocowych i rozwojowych nie udaje się w zadowalający sposób powstrzymać negatywnych trendów na polskiej wsi. Być może *smart villages* pozwoli, ułatwi wymyślać wsie na nowo.

Porównując w ciągu trzech ostatnich stuleci Polskę i np. Niemcy, widać, że – w pewnym uproszczeniu – podążamy tą samą ścieżką rozwojową, tylko ciągle dzieli

nas dystans mniej więcej 30 lat². Tak zazwyczaj jest, że chcąc dogonić kogoś, kto jest tak daleko przed nami, trzeba iść znacznie szybciej niż on. Ale jak to zrobić, kiedy idący w przód jest silniejszy, zdrowszy i przyspiesza kroku? Największą szansą, by się z nim zrównać, jest znalezienie skrótów. Może zamiast podążać bezymyślnie z tyłu tą samą drogą, warto się zastanowić, dokąd on zmierza i poszukać skrótów do przyszłości. Ten skrót to niezwykle trudne wyzwanie, a popełnienie błędu spowoduje, że powędrujemy na manowce cywilizacji. Równocześnie, jeśli takiego wyzwania nie podejmujemy, to zawsze będziemy podążać w tyle za innymi. A jeśli nam się uda, znajdziemy się w grupie krajów najbardziej rozwiniętych.

Tym skrótem do przyszłości może być dobrze wykorzystana koncepcja *smart villages*. Jest nim upowszechnienie elektronicznego przepływu informacji i umiejętności ich wykorzystywania oraz zarządzania nimi. Internet i związane z nim techniki i sposoby komunikowania to wynalazek, którego znaczenie rozwojowe przewyższa zmianę wywołaną wynalezieniem druku. Jeśli należycie wesprzemy i podwyższymy umiejętność posługiwania się dostępnymi technikami komunikacji przez mieszkańców wsi, staniemy się społeczeństwem „czytających i piszących” językiem nowoczesności. Komunikujących się ze sobą i światem w sposób efektywny, dający szybki i szeroki dostęp do wiedzy i informacji. Wiedza jest dzisiaj najważniejszym kapitałem rozwojowym. Potrzebujemy autostrad i wielu inwestycji materialnych, ale przemyślana i dobrze przeprowadzona inwestycja w ludzi przyniesie najlepsze i długotrwałe efekty. Użytkowników internetu systematycznie przybywa, ale jest to proces zbyt powolny i ciągle pozostawia na marginesie zbyt wielu mieszkańców wsi. Potrzebne są działania, które spowodują zmianę jakościową włączającą niemal wszystkich mieszkańców. Co więcej, w krótkim czasie dzięki wprowadzaniu elektronicznej administracji uzyskamy w wielu sferach oszczędności wydatków publicznych. Również pod względem finansowym będzie to inwestycja w przyszłość, ze stosunkowo krótkim okresem zwrotu. Prawdziwe, chociaż trudne do bezpośredniej wyceny, korzyści odniesiemy dzięki skokowi cywilizacyjnemu, powszechnej edukacji komunikacyjnej i szerokiemu wejściu w gospodarkę wiedzy. Jest to szansa na nadanie wiejskości nowego wymiaru. Koncepcja *smart villages* w tym procesie też może być pomocna.

---

² Część z przedsięwzięć modernizacyjnych odbywała się w związku ze światowym postępowaniem technologicznym. Następująco piszą o tym Łukasz Komorowski i Monika Stanny: „wyposażania wsi w omawiane elementy infrastruktury warunkowały nie tylko procesy polityczne, lecz przede wszystkim globalne zmiany technologiczne. Wprowadzenie do wiejskich gospodarstw domowych elektryczności, podłączenie ich do wodociągu czy przyłączenie do sieci telefonicznej należy rozpatrywać w kategoriach innowacji. Polska była pod tym względem opóźniona o kilkadziesiąt lat wobec państw Europy Zachodniej. Takie same zmiany w wyposażeniu polskiej wsi w infrastrukturę techniczną zaszłyby prawdopodobnie w każdym innych uwarunkowaniach politycznych” (Komorowski, Stanny 2019, s. 796).

2. *Smart villages*

Z uwagi na to, że podobne zjawiska – w różnej skali i natężeniu – występują we wszystkich krajach Unii Europejskiej (UE), ciągle poszukiwane są lepsze instrumenty polityki rozwojowej. Na początku września 2016 r. ponad 340 przedstawicieli organizacji wiejskich, polityków i naukowców zebrało się w Cork w Irlandii, gdzie przedyskutowano i opracowano wizję przyszłości obszarów wiejskich UE, która odpowiadałaby na oczekiwania i aspiracje ich mieszkańców. Główne wyniki i ustalenia tej konferencji przedstawiono w formie dokumentu: „Lepsze życie na obszarach wiejskich” – Deklaracja Cork 2.0. Wśród wyzwań, którym należy stawić czoła, szczególną uwagę poświęcono strategiom nakierowanym na przezwycięzenie przepaści cyfrowej pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi oraz wykorzystaniu potencjału rozwojowego wsi przez łączność i digitalizację. Położono nacisk na potrzebę zintegrowanego i holistycznego podejścia oraz interakcji między różnymi dziedzinami polityki rozwojowej w celu zwiększenia komplementarności i spójności rozwoju wsi.

Czy nowe technologie komunikacyjne, internet, cyfryzacja to szansa na renesans wiejskości w nowej formie, czy też nie ma sposobu na zatrzymanie procesów depopulacji wsi i pełna urbanizacja to tylko kwestia czasu? Czerpiąc inspirację ze wspomnianej konferencji i z Deklaracji Cork 2.0, komisarz ds. rolnictwa i rozwoju wsi Phil Hogan, wspólnie z komisarzem ds. polityki regionalnej Coriną Crețu oraz komisarzem ds. ruchliwości i transportu Violetą Bulc, ogłosili na początku 2017 r. zarys planu działań UE na rzecz *smart villages* (inteligentnych wsi).

Zaprezentowany przez komisarzy unijnych dokument rozpoczął kolejny etap dyskusji na temat wsi przyszłości. Założenia programu ustalone wspólnie przez dyrekcje generalne na podstawie wspólnej wizji zrównoważonego rozwoju regionów europejskich, z myślą o potrzebie zapewnienia perspektyw rozwoju obszarów wiejskich, wsi i małych miast – to novum otwierające innowacyjne ścieżki i koncepcje rozwoju wsi. *Smart villages* nie mogą powstawać w izolacji i powinny być uwzględnione w szerszych strategiach rozwoju regionów i terytoriów, a wzmocnienie powiązań między obszarami wiejskimi i miejskimi ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia szerszych celów rozwojowych.

Wiele polityk unijnych, ich narzędzia i instrumenty, dostarczają cennych elementów dla tworzenia inteligentnych wiosek, o których mowa w owym dokumencie. Ale by zbudować coś solidnego i przyszłościowego, potrzeba czegoś więcej. Konieczne jest podejście strategiczne, które pomoże decydom, zainteresowanym stronom i organizatorom projektów w terenie osiągać trwałe rezultaty, biorąc pod uwagę dostępne zasoby i potrzeby danego obszaru. Rozwój obszarów wiejskich zajmujących w Europie ok. 90% terytorium jest w interesie wszystkich obywateli,

a nie tylko mieszkańców wsi. Wszyscy jesteśmy interesariuszami tego rozwoju, chociaż nasze realne możliwości wpływania na ten rozwój są bardzo zróżnicowane.

Spółeczności wiejskie potrzebują miejsc pracy, podstawowych usług, łączności i inteligentnych rozwiązań transportowych, jak również korzystnych warunków dla przedsiębiorczości. Potrzebne są – na szerszą skalę – nowe modele biznesowe, m.in. usługi oparte na portalach internetowych, niezbędna jest pomoc istniejącym przedsiębiorstwom wiejskim w celu lepszej integracji i współpracy z biznesem w miastach. Lokalizacja działalności gospodarczej związana jest zazwyczaj z wykorzystaniem „kapitału położenia” i innych możliwych przewag komparatywnych dla specjalizacji lub dywersyfikacji. Przykładowo inteligentne sieci logistyczne umożliwiłyby wsiom i małym miastom bardziej efektywne dostarczanie produktów i usług na rynki miejskie i światowe.

Obszary wiejskie to często miejsca o bogatych zasobach, które mogą stać się jeszcze bardziej atrakcyjne, jeśli umożliwimy podmiotom lokalnym odblokowanie ich potencjału. Wnoszą one istotny wkład w rozwiązywanie wielu poważnych wyzwań społecznych, takich jak zmiany klimatyczne czy zrównoważone dostarczanie żywności, biomasy i energii. Turystyka i kultura mogą stymulować zatrudnienie i inwestycje na obszarach wiejskich w nowy innowacyjny sposób. Trzeba wykorzystać ten potencjał i promować dobrobyt mieszkańców wsi.

Od kwietnia 2017 r. dynamika *smart villages* szybko rosła – zarówno w terenie w praktyce, jak i na poziomie polityki. Grupa Tematyczna ENRD ds. Inteligentnych Wiosek analizowała, w jaki sposób społeczności wiejskie w Europie stosują innowacyjne rozwiązania lokalne i pomysłowe podejścia do rewitalizacji usług wiejskich w takich dziedzinach, jak energia, transport, opieka społeczna i inne.

Niektóre z tych inicjatyw zostały spowodowane zagrożeniem związanym z wyłudnieniem, niską gęstością zaludnienia lub zanikaniem usług. Inni wykorzystują możliwości oferowane przez cyfryzację, energię odnawialną i ulepszone powiązania wiejsko-miejskie, a twórcy polityki na różnych poziomach badają sposoby zachęcania do upowszechniania takich podejść.

Inteligentne i konkurencyjne obszary wiejskie to jeden z celów, jaki postawiła sobie Europejska Sieć Obszarów Wiejskich (European Network for Rural Development – ENRD) w latach 2014–2022. Ten szeroki temat został podzielony na trzy podtematy: „Łańcuchy dostaw żywności i napojów” (*Food and Drink Supply Chains*), „Przedsiębiorczość wiejska” (*Rural Businesses*) i „Inteligentne wsie” (*Smart Villages*). W broszurze wydanej przez ENRD w 2016 r. wyróżniono tematy (zagadnienia) pozwalające lepiej wyobrazić sobie, co rozumiane jest przez owe „inteligentne i konkurencyjne obszary wiejskie” (ENRD 2016). Sieci szerokopasmowe, cyfrowy dostęp do rynku, modernizacja gospodarstwa rolnego, rozwój rynku, dywersyfikacja i społeczności zorganizowane z poszanowaniem

zasad zrównoważonego rozwoju, każdy z tematów ilustrowany jest konkretnymi przykładami realizowanymi w wybranych krajach członkowskich UE. We wszystkich przykładach nacisk położono na potencjał korzystania z nowych technologii. Sednem całego konceptu jest możliwość zmniejszenia, a niekiedy wręcz zniesienia dystansu między przedsiębiorstwami wiejskimi i ich klientami oraz zredukowanie dystansu mieszkańców wsi wobec dostępu do usług niezbędnych do normalnego i wygodnego życia.

Punktem wyjścia są tu możliwości techniczne tworzone przez rozwój sieci i upowszechnienie dostępu do szerokopasmowego internetu. Aplikacje, strony internetowe, media społecznościowe mogą znacząco poprawić dostęp wiejskich przedsiębiorstw do potencjalnych klientów. Olbrzymim polem zastosowania nowych technologii w wielu procesach jest gospodarstwo rolne, dotyczy to w równym stopniu tak dużych, jak i małych gospodarstw. Z rozwojem możliwości dostępu do rynków otwierają się nie tylko szersze perspektywy na różnicowanie (dywersyfikację) działalności gospodarczej w ogóle, lecz także tej związanej z rolnictwem i leśnictwem. Zacytujmy zespół redakcyjny ENRD: „Celem inteligentnych podejść do rozwoju obszarów wiejskich jest zapewnienie, aby społeczności wiejskie stanowiły tętniące życiem, atrakcyjne miejsca do życia i pracy. Zapewnienie dostępu do zrównoważonych usług na obszarach wiejskich – w tym szkół i sklepów – w połączeniu z tworzeniem nowych miejsc pracy może przyczynić się do zainicjowania pozytywnych cykli rozwoju obszarów wiejskich na szczeblu lokalnym” (ENRD 2016, s. 3).

3. *Smart villages* a odnowa wsi

Na spotkaniach poświęconych inteligentnym wsiom, a szczególnie przy omawianiu wymagań formalnych koncepcji *smart villages* dla podejścia LEADER, można było czasami usłyszeć opinie, że przecież podobne wymagania miały plany odnowy miejscowości w ramach odnowy wsi. W tych opiniach jest bardzo dużo racji, ale inteligentne wsie to coś więcej. Nie chodzi tu bowiem tylko o ów element cyfrowy i wykorzystanie nowych technologii. To zdecydowane skupienie się na dostępnych zasobach i umiejętności (smart) ich wykorzystaniu.

Aby tak się działo, niezbędne jest lepsze zrozumienie koncepcji i znaczenia *smart villages* w obecnym kontekście kulturowym, społecznym i ekonomicznym. Decydujące jest zastosowanie różnorodnych innowacji społecznych i cyfrowych w konkretnych sytuacjach i kontekstach, wykorzystując pojawiające się w różnych miejscach w Europie nowatorskie rozwiązania. Umiejętne rozpoznanie sił sprawczych i czynników wspomagających różnorakie inicjatywy z punktu widzenia praktyki i możliwości ich adaptacji do potrzeb konkretnego miejsca i konkretnej

społeczności. Konieczny jest dialog z decydentami i wykonawcami na temat kroków niezbędnych do stworzenia bardziej przyjaznego środowiska dla inteligentnych wsi – teraz i w przyszłości.

Temat wart jest zainteresowania, gdyż nowe technologie wydają się szansą dla zachowania żywotności obszarów wiejskich. Trzeba te możliwości w pełni wykorzystać, pamiętając, że kluczem są inwestycje w mieszkańców wsi, ludzi i kapitał społeczny. *Smart villages* to wsie zamieszkałe przez inteligentnych ludzi. Już w latach 90. XX w. dostrzegano szanse przejścia od społeczeństwa przemysłowego do informacyjnego poprzez oddanie do dyspozycji mieszkańców wsi przekazników informacji. Wtedy myślano o łączności satelitarnej, telefaksach, systemach informacji komputerowej (Kaleta 1990), dziś wiadomo, że to łączność internetowa, w tym szerokopasmowa, mobilna itd., smartfony, przenośne komputery, pojemność dysku w chmurze i wiele innych możliwości już dostępnych. Kolejne rozwiązania pojawiać się będą wraz z rozwojem i upowszechnianiem sztucznej inteligencji i następnych wynalazków. Wieś musi być na to przygotowana i otwarta. Nowe technologie w znacznym bowiem stopniu znoszą lub łagodzą niedogodności oddalenia od centrów i peryferyjności. Ułatwiają dostęp do usług i umożliwiają zdalną pracę. Nie odnowa wsi, ale wymyślanie jej na nowo jest szansą wiejskości, a wraz z rozwojem technik komunikacyjnych i narzędzi cyfrowych pole nowych możliwości się poszerza.

4. Podsumowanie

Dla mieszkańców UE wiejskość jest ważną wartością. Potwierdzają to poważnie potraktowane prace nad długoterminową wizją dla obszarów wiejskich UE. Dokument ten zaczyna się od słów: „Wieś jest osnową tkanki społecznej i sercem naszej gospodarki”³ (EC 2021). Długoterminowa wizja obszarów wiejskich Rural Vision 2040 to inicjatywa Komisji Europejskiej zamierzona jako nowy impuls dla wsi europejskiej zamieszkałej przez 30% populacji UE. Jest to świadome wykorzystywanie nowych możliwości tworzonych przez zieloną i cyfrową transformację UE, a także wyciągnięcie wniosków doświadczeń z okresu pandemii COVID-19.

Wizja wsi 2040 to silniejsze obszary wiejskie, wzmocnione społeczności lokalne z lepszym dostępem do usług, z wprowadzeniem innowacji społecznych dostosowanych do konkretnego miejsca i kontekstu lokalnego. A więc włączona i połączona wieś w pełni wykorzystująca możliwości cyfryzacji i łączności. Z rozwiniętymi połączeniami transportowymi, z wykorzystaniem nowych sposobów organizacji

---

³ Przekład własny autora, w oryg.: „Our rural areas are the fabric of our society and the heartbeat of our economy”.

dojazdów mieszkańców wsi do lokalnych i regionalnych centrów oraz zapewniających swobodną mobilność mieszkańców. Wizja wsi 2040 to także większa odporność na kryzysy i zmiany, również środowiskowe (uwzględniająca przeciwdziałanie zmianom klimatu i dostosowywanie się do tych zmian) oraz poprawa poziomu i jakości życia. A więc spójna społecznie, dostatnia wieś oparta na zróżnicowanej działalności gospodarczej, której częścią jest rolnictwo o zwiększonym udziale w wartości dodanej tego sektora.

Koncepcja *smart villages* może dobrze przysłużyć się lepszej przyszłości wsi i ułatwiać wymyślanie jej na nowo, tak aby sprostać wyzwaniom obecnym i przyszłym, czyniąc wieś miejscem dobrego życia jej mieszkańców. To, czy będzie to miejsce „odnowione”, czy „wymyślone” jest kwestią drugorzędną, najważniejsze jest znajdowanie właściwych odpowiedzi na owe wyzwania.

Bibliografia

- EC [European Commission] (2021). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A long-term Vision for the EU's Rural Areas – Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040. COM/2021/345 final. Brussels: European Commission.
- ENRD [European Network for Rural Development] (2016). Broszura o przykładowych projektach. Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Inteligentne i konkurencyjne obszary wiejskie. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/publi-eafrd-brochure-02-pl_2016.pdf (dostęp: 6.05.2023).
- Idziak W. (2008). *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*. Koszalin: Alta Press.
- Idziak W., Wilczyński R. (2013). *Odnowa wsi. Przestrzeń, ludzie, działania*. Warszawa: FAPA.
- Kaleta A. (1990). Nowoczesne techniki telekomunikacyjne w procesach odnowy wsi. *Wieś i Rolnictwo*, 4 (69), 133–140.
- Komorowski Ł., Stanny M. (2019). (R)ewolucja wyposażenia wsi w wodę, prąd i telefon. W: M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin (red.). *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi. Tom 2* (s. 761–801). Warszawa: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Wydawnictwo Naukowe Scholar.

There Is No Longer a Village, Which Could Be Renewal

Abstract: Rural renewal has played a very important role in Poland, revitalising the countryside in many dimensions: social, cultural and economic. It seems that the potential of this concept is running out, and not only because the idea of “rural renewal” is running out, but rather because of due to the disappearance of rurality itself in the traditional formula. A new rurality is being created, and smart villages can play a positive role in this process of more fully unlocking the potential of rural areas. New communication technologies, the Internet and digitalisation are a chance for the renaissance of rural life in a new form.

Keywords: rural renewal, shortcut to the future, smart villages.